

Codul Capitalului

Cum Dreptul creează

Bogăție și Inegalitate

Katharina Pistor

*Edwin B. Parker Professor of Comparative Law,
Columbia Law School*

Traducere în limba română

Dana Neacșu

*Associate Professor of Legal Skills,
Duquesne University School of Law*

Cu o postfață de

Radu Rizoiu

*Profesor la Facultatea de Drept
a Universității din București*

1

Imperiul Dreptului

Pare un cap de elefant: linia care reprezintă rata de creștere a bogăției și valoarea acesteia, obținută pe diferite grupuri de venituri, la nivel global, între 1980 și 2017; aceasta se numește, în limbaj adecvat, „curba elefantului”¹. Fruntea lată reprezintă 50% din populația lumii; în ultimii 35 de ani, ei au obținut un prăpădit de 12% din averea globală. De pe frunte, o curbă duce în jos, spre trompă și de acolo se ridică abrupt până în vârful ridicat al acesteia.

Acolo se află „unu la sută” din aceeași populație, care deține 27% din noile averi, mai mult decât dublul sumelor deținute împreună de toți oamenii grupați pe fruntea elefantului. Valea dintre frunte și trompă este locul în care se află familiile cu venituri mici din economiile de piață occidentale avansate, „baza înghesuită a celor 90%” din aceste economii².

Nu era menit să fie așa. Anii 1980 au asistat la o creștere a reformelor economice și juridice pe piețele dezvoltate și emergente, care au acordat

---

^{*} Referințele și explicațiile din cuprinsul acestei cărți marcate cu „*” aparțin traducătoarei.

¹ Facundo Alvaredo et al., *World Inequality Report 2018* (Creative Commons Licence 4.0-CC-BY-NC-SA 4.0: World Inequality Lab, 2017), fig. E4, p. 13. Datele măsoară suma tuturor veniturilor naționale la nivel global, unde venitul național include veniturile publice și private, precum și veniturile din resursele existente, forța de muncă și valoarea scontată a câștigurilor viitoare.

² Rețineți că, în ceea ce privește veniturile globale, acestea se încadrează în centrul curbei veniturilor, reprezentând intervalul de la 50 la 90 de procente.

prioritate pieței în raport cu statul în alocarea resurselor economice, proces care a fost apoi catalizat de dispariția cortinei de fier și de prăbușirea socialismului³. Ideea era de a crea condiții în care toată lumea să prospere. Inițiativa individuală, protejată de reglementarea clară a dreptului de proprietate și de prevederi care asigurau încrederea în executarea contractelor, ar fi garantat – continua argumentul – că resursele limitate vor fi alocate celui mai eficient proprietar, care, la rândul său, va „crește plăcinta” în beneficiul tuturor. Este posibil ca „terenul de joc să nu fi fost nivelat”, dar ideea dominantă a fost aceea că, prin eliberarea indivizilor de cătușele tutelei statului, toți vor beneficia în cele din urmă.

Treizeci de ani mai târziu, nu sărbătorim prosperitatea pentru toți, ci dezbatem, în schimb, dacă am atins sau nu, deja, niveluri de inegalitate existente ultima dată înainte de Revoluția Franceză, iar această inegalitate a apărut în țări care se numesc ele însele democrații, guvernate de regula majorității, și nu a elitismului. Sunt greu de împăcat astfel de principii cu niveluri de inegalitate care au iz de *Ancien Régime*^{*}.

Desigur că explicațiile nu au lipsit. Marxiștii dau vina pe exploatarea forței de muncă de către capitaliști⁴. Scepticii globalizării susțin că o globalizare excesivă a lipsit statele de posibilitatea redistribuirii, prin programe sociale sau impozit progresiv, a unora din câștigurile realizate de capitaliști⁵. În sfârșit, o nouă interpretare susține că, în economiile mature, capitalul crește mai repede decât restul economiei; prin urmare, oricine a acumulat o avere în trecut o va extinde în continuare, mai

---

³ Teza provocatoare a lui Fukuyama despre „sfârșitul istoriei” a devenit emblematică pentru această perioadă. A se vedea Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man* (New York: Free Press, 1992) [traducerea românească: *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, Ed. Paideia, București, 1997].

^{*} Face referire la expresia „*would increase the pie*” (în original – nota trad.).

^{*} „*The playing field may not have been leveled*” (în original; în sensul în care condițiile de funcționare a pieței nu sunt aceleași pentru toți participanții – nota trad.).

^{*} Se referă la sistemul politic și social al Franței înainte de Revoluția din 1789 (nota trad.).

⁴ A se vedea, de exemplu, Ellen Meiksins Wood, *The Origin of Capitalism: A Longer View* (London, New York: Verso, 1999).

⁵ Joseph E. Stiglitz, *Globalization and Its Discontents* (New York, London: Norton, 2002) [traducerea românească: *Globalizarea: speranțe și deziluzii*, Ed. Economică, București, 2005]; Dani Rodrik, *The Globalization Paradox* (New York: Norton, 2011).

repede decât ceilalți⁶. Acestea sunt explicații plauzibile, cel puțin parțial, dar nu reușesc să abordeze problema fundamentală despre geneza capitalului⁷: cum a apărut bogăția, la urma urmelor? Și, în mod asemănător, de ce supraviețuiește capitalul ciclurilor și șocurilor economice care-i lasă pe atâția alții lipsiți de câștigurile obținute anterior?

Aș sugera că răspunsul la aceste întrebări se află în codul juridic al capitalului. În mod fundamental, capitalul este format din două ingrediente: un bun și *programarea (grefarea) sa juridică*^{*}. Folosesc termenul de „bun” într-un sens larg pentru a denumi orice obiect, cerere, abilitate sau idee, indiferent de forma sa. În aparența lor originală, aceste fonduri simple sunt doar atât: o bucată de pământ, o clădire, o promisiune că vei primi plata la o dată viitoare, o idee pentru un medicament nou sau o linie de cod digital. Cu o programare juridică potrivită, oricare dintre aceste „bunuri” poate fi transformat în capital și, astfel, poate deveni mult mai profitabil pentru deținătorii lui.

Lista de „bunuri” grefate juridic s-a schimbat de-a lungul timpului și probabil că va continua să se schimbe. În trecut, terenurile, firmele, datoriile și know-how-ul au fost toate transformate în capital și, așa cum sugerează această listă, natura acestor „bunuri” s-a schimbat pe parcurs. Terenul furnizează alimente și adăpost chiar în absența *legal coding* – unei grefări juridice. Pe de altă parte, instrumentele financiare și drepturile de proprietate intelectuală există numai datorită normelor de drept; pentru bunurile digitale reprezentate în cod binar, *the code* – programarea juridică – în sine este bunul. Totuși, instrumentele juridice utilizate pentru grefarea juridică a fiecăruia dintre aceste „bunuri” au rămas, în mod remarcabil, constante de-a lungul istoriei. Cele mai importante instrumente juridice sunt dreptul contractelor, drepturile reale, dreptul garanțiilor,

---

⁶ Thomas Piketty, *Capital in the 21st Century* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014) [traducerea românească: *Capitalul în secolul al XXI-lea*, Ed. Litera, București, 2015].

⁷ Aceasta este, potrivit lui Padgett, întrebarea cheie în evoluția instituțiilor. A se vedea introducerea în John F. Padgett și W.W. Powell, eds., *The Emergence of Organizations and Markets* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2010).

^{*} Autoarea folosește termenul de „*legal code*” ca în inginerie informatică, codare, sau programarea informatică, echivalând rolul juriștilor cu al programatorilor calculatoarelor. K. Pistor acordă dreptului un rol fundamental în apariția și dezvoltarea capitalului din bunuri grefate legal sau programate cu calitățile capitalului (nota trad.).

fiducia, dreptul corporatist și falimentul. Acestea sunt *unitățile modulare* care transformă bunurile în capital. Ele conferă atribute importante bunurilor și, prin urmare, privilegiază titularul, conferindu-i: *prioritate*, care clasează creanțele concurente asupra aceluiași bunuri; *durabilitate*, care extinde revendicările prioritare în timp; *universalitate*, care le extinde în spațiu; și *convertibilitate*, care funcționează ca un instrument de asigurare care le permite deținătorilor să-și transforme creanțele private în bani emiși de către stat la cerere și, prin urmare, să-și protejeze valoarea nominală, pentru că doar moneda legală poate fi un adevărat depozitar al valorii, după cum se va explica în continuare în capitolul 4⁸.

Odată ce un bun a fost fabricat, el este capabil să genereze profit pentru titularul său. Grefarea juridică a unui *bun* în *capital* reprezintă un proces ingenios, fără de care nu s-ar fi atins niciodată nivelul de bogăție existent astăzi; asta în timp ce procesul de capitalizare a bunurilor s-a produs pe ascuns în mare parte. Prin această carte sper să arunc o rază de lumină asupra modului în care legea ajută la crearea bogăției, dar și a inegalității. Urmărirea cauzelor principale ale inegalității a devenit importantă nu numai pentru că nivelurile crescânde ale inegalității amenință structura socială a sistemelor noastre democratice, ci și pentru că formele convenționale de redistribuire prin intermediul impozitelor au devenit în mare parte lipsite de putere. Într-adevăr, protejarea capitalului împotriva impozitelor este una dintre cele mai căutate strategii de programare la care râvnesc deținătorii de capital. Iar juriștii, maeștrii codului, fac jocuri extraordinare pentru a-i feri (pe deținătorii de capital) de urmărirea creditorilor, inclusiv a autorităților fiscale, cu ajutorul legilor adoptate chiar de către state⁹.

Ce bunuri sunt selectate pentru a deveni capital, cum, de către cine și în beneficiul cui sunt întrebări de bază pentru economia politică a capi-

---

⁸ Morgan Ricks, *The Money Problem* (Chicago: University of Chicago Press, 2016).

⁹ Piketty, în *Capital*, a sugerat un impozit global pe câștigurile de capital, adică un impozit pe activele deținute de o persoană fizică, pentru a aborda problema inegalității pe care o documentase în această carte. Cu toate acestea, coordonarea unui astfel de impozit la nivel global ar putea fi imposibilă din motive politice, iar pentru multe țări este posibil să nu fie chiar de dorit, așa cum a arătat Tsilly Dagan în recenta sa carte; a se vedea Tsilly Dagan, *International Tax Policy: Between Competition and Cooperation* (Cambridge: Cambridge University Press, 2018).

talismului. Totuși, există câteva răspunsuri la aceste întrebări în literatura de specialitate. Problema este că majoritatea observatorilor tratează legea ca pe un aspect colateral, când, de fapt, tocmai aceasta este „pânza din care este croit capitalul”. Această carte va arăta în ce mod și de către cine sunt transformate bunurile obișnuite în capital și va pune în lumină procesul prin care juriștii pot converti aproape orice bun în capital. Deținătorii averii pretind adeseori că abilitățile speciale, munca susținută și sacrificiile personale pe care ei înșiși, părinții sau strămoșii lor le-au făcut reprezintă o justificare pentru averea pe care o dețin astăzi. Și poate că acești factori chiar au contribuit la realizarea averii lor. Cu toate acestea, fără aportul legii, majoritatea acestor averi ar fi fost de scurtă durată. Acumularea bogăției în decursul timpului necesită fortificații suplimentare pe care doar dreptul obiectiv susținut de forța coercitivă a unui stat le poate oferi.

Succesul creșterii economice care separă economiile moderne de epocile cu rate de creștere mult mai mici și cu o volatilitate mult mai mare a bogăției, generat aparent de ascensiunea statelor-națiuni care se bazează pe drept ca mijloc principal de ordonare socială, este adeseori privit ca o simplă coincidență¹⁰. Mulți comentatorii susțin că apariția drepturilor de proprietate privată, văzute ca o limitare critică a puterii de stat, reprezintă explicația esențială pentru ascensiunea Vestului¹¹. Totuși, ar putea fi mai corect să atribuim această inovație legislativă voinței statului de a sprijini grefarea privată a bunurilor și nu numai prin drepturi de proprietate în sens restrâns, dar și prin alte privilegii legale care conferă prioritate, durabilitate, convertibilitate și universalitate unui bun. Într-adevăr, faptul că orice element de capital este legat de puterea statului și depinde de aceasta se pierde adesea în dezbaterile privind economiile de piață. Contractele și drepturile reale susțin piețele libere, dar capitalismul necesită mai mult –

---

¹⁰ Pentru un efort eroic de a cuantifica creșterea produsului intern brut, sau PIB-ului, de-a lungul secolelor, a se vedea Angus Maddison, *The World Economy – Historical Statistics* (Paris: OECD, 2003).

¹¹ A se vedea Douglass C. North și Barry R. Weingast, “Constitutions and Commitment: The Evolution of Institutions Governing Public Choice in Seventeenth-Century England?” în *Journal of Economic History* 49, nr. 4 (1989): 803-832; David S. Landes, *The Wealth and Poverty of Nations* (New York, Londra: Norton, 1998) [traducerea românească: *Avuția și sărăcia națiunilor. De ce unele țări sunt atât de bogate, iar altele atât de sărace*, Ed. Polirom, Iași, 2013].

privilegierea în plan juridic a unor bunuri, ceea ce oferă deținătorilor acelor bunuri un avantaj competitiv în acumularea averii față de alții¹².

Decriptarea structurii normative a capitalului ajută, de asemenea, la rezolvarea enigmei pe care Thomas Piketty a prezentat-o în cartea sa fundamentală, *Capitalul în Secolul XXI*¹³. În economiile avansate, a arătat el, rata medie a rentabilității capitalului depășește rata medie a creșterii economice ($r > g$). Piketty nu a explicat această enigmă, dar s-a hotărât să-i prezinte în mod documentat remarcabila regularitate. Iar propriile sale date oferă indicii importante pentru rezolvarea misterului. Într-un capitol intitulat *Metamorfoze ale capitalului*, Piketty arată că proprietatea funciară a fost cea mai importantă sursă de avere până la începutul secolului al XX-lea¹⁴. Apoi, acțiunile, obligațiunile și alte active financiare, precum și locuințele urbane au înlocuit-o.

Analiza prezentată în această carte arată că metamorfoza capitalului merge mână în mână cu grefarea modulelor de programare pe noi bunuri, dar și, din când în când, cu eliminarea unor active ale modulelor juridice cheie: terenul rural, principala sursă de bogăție privată timp de secole, a beneficiat mult timp de o durabilitate mai mare în comparație cu alte bunuri, dar a pierdut acest privilegiu în Marea Britanie și în alte țări la sfârșitul secolului al XIX-lea. Simultan, corporațiile deveniseră module juridice utilizate pe scară largă nu numai pentru organizarea industriei, ci și ca incubatoare de avere. Forma societară, împreună cu fiduciarul, este, de asemenea, unul dintre dispozitivele juridice cheie pentru emiterea de active financiare, de la acțiuni la instrumente financiare derivate. Nu în ultimul rând, drepturile de proprietate intelectuală au crescut în importanță în ultimele decenii și reprezintă partea leului din evaluarea de piață a multor firme de azi.

Decodarea capitalului și descoperirea codului juridic care stă la baza acestuia, indiferent de aspectul exterior, relevă faptul că nu toate bunurile sunt egale; bunurile cu reglementare juridică superioară tind să fie „mai egale” decât altele. Sinteza acestui argument a fost făcută deja de regretatul istoric al dreptului, Bernard Rudden. În următorul citat, el a surprins

---

¹² A se vedea, de asemenea, Jonathan Nitzan și Shimshon Bichler, “New Imperialism or New Capitalism?”, *Review (Fernand Braudel Center)* 29, no. 1 (2006): 1-86, în special p. 26.

¹³ Piketty, *Capital*.

¹⁴ Titlul capitolului 3 din cartea sa.

rolul esențial al dreptului în transformarea bunurilor în capital, conferind astfel putere și bogăție posesorilor acestor bunuri:

Conceptele tradiționale de dreptului anglo-american al proprietății au fost create pentru și de către clasele conducătoare într-un moment în care cea mai mare parte a capitalului lor era proprietatea funciară. În zilele noastre, marea avere se află în acțiuni, obligațiuni și altele asemenea și nu este doar mobilă, în sensul că traversează oceanele la simpla atingere a unei tastaturi în căutarea unei utopii fiscale. (...) În ceea ce privește teoria și tehnica juridică, totuși, a existat o evoluție profundă, chiar puțin discutată: conceptele inițial prevăzute pentru proprietatea imobiliară au fost detașate de obiectul lor originar, pentru a supraviețui și a înflori ca mijloc de manipulare a valorii abstracte. Profitul feudal trăiește și crește, dar habitatul său este averea, nu pământul¹⁵.

În această carte, voi arăta cum „calculul feudal” continuă să fie aplicat, inclusiv în societățile democratice care se mândresc să garanteze egalitatea tuturor în fața legii – doar că unii pot folosi mai bine această garanție decât alții. Acesta („calculul feudal”) funcționează prin modulele de codare juridică a capitalului, care, în mâinile juriștilor sofisticăți, pot transforma un bun obișnuit în capital. Nu bunul în sine, ci normativizarea sa îl protejează pe titularul acestuia de războaiele ciclurilor obișnuite de afaceri și oferă longevitate averii sale, creând astfel condiții pentru o inegalitate susținută. Averea poate fi făcută sau pierdută prin modificarea reglementării unui bun, prin eliminarea unor module dintr-un bun astfel fabricat, precum și prin altoirea sa într-un alt bun. Vom vedea acest joc în creșterea și declinul averii funciare; adaptarea tehnicilor de reglementare la firme; conversia împrumuturilor în active financiare tranzacționabile care pot fi transformate în numerar la ușile băncilor centrale; și, în sfârșit, în transformarea know-how-ului în capital. Pentru fiecare dintre aceste active, norma juridică determină în cele din urmă capacitatea bunurilor de a conferi averi posesorilor acestora. De asemenea, le oferă o puternică apărare împotriva adversarilor: „Dar este legal”.

---

¹⁵ Bernard Rudden, “Things as Things and Things as Wealth”, *Oxford Journal of Legal Studies* 14, no. 1 (1994): 81-97, pp. 82-83.

Mâna călăuzitoare a legii

Codarea juridică a capitalului poate trece nevăzută pentru observatorul întâmplător, dar acest lucru nu o face mai puțin reală. Credulilor le vine mai ușor să vorbească despre „mâna invizibilă” a pieței imortalizate de Adam Smith, decât să-și petreacă timpul deconstruind structura juridică a capitalului. Totuși, schimbările din structura juridică au modificat fundamental modul în care lucrează „mâna invizibilă” a lui Smith¹⁶. După cum se știe, Smith a susținut că urmărirea interesului individual va aduce în mod inevitabil beneficii pentru întreaga societate. Adesea ignorat este mecanismul care alimentează mâna invizibilă. „Fiecare individ”, a explicat Smith, „se străduiește să își folosească capitalul cât mai aproape de casă și, în consecință, în măsura în care poate, în sprijinul industriei interne; cu condiția ca el să poată obține, în acest fel, profitul obișnuit sau un profit nu cu mult mai mic decât cel obișnuit”¹⁷. Cum așa? Pentru că „el cunoaște mai bine caracterul și situația persoanelor în care are încredere și dacă e să fie înșelat, *cunoaște mai bine legile țării sale și remediile disponibile*”¹⁸. Aceasta este explicația convențională a modului în care funcționează mâna invizibilă pe piață; aceasta poate fi la fel de bine interpretată ca metaforă a calității normelor juridice în conformitate cu care se desfășoară toate afacerile. „Mâna invizibilă” își face treaba atunci când insti-

---

* Fraza „mână invizibilă” a fost introdusă de Adam Smith în cartea sa *The Wealth of Nations* și înseamnă forța nevăzută care ajută cererea și oferta de bunuri pe o piață liberă să atingă un echilibru automat. Problema este că această forță nevăzută este întotdeauna ghidată de legile protecționiste ale statului la un anumit moment care favorizează fie cererea, fie oferta pentru a evita efectele dezastruoase ale crizelor economice ciclice. Pentru o explicație mai elaborată, a se vedea, Michael Davis și Elena Dana Neacșu, “Legitimacy, globally: The incoherence of free trade practice, global economics and their governing principles of political economy”, *UMKC Law Review* (2001), <https://academiccommons.columbia.edu/doi/10.7916/D8DZ0F2P> (nota trad.).

¹⁶ Adam Smith, *The Wealth of Nations* (Chicago: University of Chicago Press, 1776), cartea a IV-a, capitolul 2, p. 477 [traducerea românească: *Avuția națiunilor*, Ed. Publica, București, 2011].

¹⁷ *Ibidem*, p. 475.

¹⁸ *Ibidem*. A doua forță din spatele mâinii invizibile este mai familiară. Persoanele care își urmăresc interesul personal, susține Smith, vor alege dintre mai multe proiecte pe cel cu cea mai mare valoare „fie din bani, fie din alte bunuri” și vor face acest lucru mai eficient decât un rege, consiliu sau senator.

tuțiile sunt slabe; ea devine de prisos odată ce există instituții care permit agenților economici să își exercite drepturile și să-și urmărească interesele oriunde.

Antreprenorii de astăzi nu mai sunt limitați să caute satisfacție acasă, iar averea lor nu mai depinde de succesul comunităților locale din care au plecat. În schimb, pot să aleagă dintr-o paletă largă de sisteme juridice și se pot bucura de beneficiile lor chiar și fără a se muta fizic sau a-și muta afacerea, bunurile sau acțiunile în spațiul geografic al statului care a adoptat legea pe care o consideră favorabilă. Capitalul lor este creat în funcție de legea aleasă, de dreptul contractual specific altei țări sau prin încorporarea activității lor într-o jurisdicție care le oferă cele mai mari avantaje sub formă de cote de impozitare, scutire de autorizare sau beneficii pentru acționari. Renunțarea la un regim juridic și adoptarea altuia nu necesită decât o hârtie sau un traseu digital, dar nu va compromite puterea astfel programată, atât timp cât există cel puțin un stat care este dispus să-l sprijine.

Acest lucru se întâmplă pentru că, de când Smith și-a publicat lucrările, cu mai bine de două sute de ani în urmă, a fost construit un imperiu al dreptului, bazat în primul rând pe sisteme de drept intern, dar care au doar o legătură slabă cu statul respectiv sau cu cetățenii săi. Statele s-au debarasat de barierele legale protecționiste și au oferit beneficii juridice oricui a fost interesat, astfel, facilitându-le deținătorilor de active alegerea unei legi pe placul acestora. Majoritatea statelor recunosc aplicabilitatea legii străine nu numai în cazul contractelor, ci și în cazul garanțiilor (financiare), corporațiilor și valorilor mobiliare pe care acestea le emit; statele își folosesc puterile coercitive pentru a aplica dreptul și le permit părților să opteze pentru dreptul străin fără a pierde protecția instanțelor locale. Extinderea fenomenală a circulației mărfurilor, comerțului și finanțelor la nivel mondial ar fi fost imposibilă fără reglementări legale, care să permită posesorilor de bunuri să aplice regulile lor locale sau statale ori, după preferință, să opteze pentru dreptul străin în domeniu. Distrugerea unităților modulare de capital din sistemele juridice unde s-au născut a favorizat apariția averii deținătorilor de capital, cei situați de-a lungul trompei elefantului, dar a contribuit, de asemenea, la o distribuție extrem de asimetrică a averii pentru cei fără acces la strategii de programare sofisticate.

Rolul dreptului în codarea capitalului are implicații importante pentru înțelegerea economiei politice a capitalismului. Mută atenția de la identitatea și lupta de clasă la întrebarea despre cine are acces și control asupra grefării juridice și a măștrilor săi: elitele funciare; comercianții din alte zone geografice și băncile comerciale; acționarii corporațiilor care dețin unități de producție sau dețin pur și simplu bunuri în spatele unui vâl corporativ; băncile care acordă împrumuturi, emit carduri de credit și dau credite pentru studenți și intermediarii financiari nebankari care emit active financiare complexe, inclusiv valori mobiliare și instrumente derivate. Măiestria juriștilor, măștrii fabricării capitalului, explică adaptabilitatea acestuia la lista de bunuri în continuă schimbare; iar beneficiile pentru crearea unei averi a capitalului ajută la explicarea motivului pentru care statele au fost doar prea binevoitoare să revendice și să aplice strategii inovatoare de programare juridică.

Cu cei mai buni avocați în serviciul lor, deținătorii de bunuri își pot urmări propriile interese, având doar câteva constrângeri. Aceștia pretind libertatea contractuală, dar trec cu vederea faptul că, în ultimă instanță, libertățile lor sunt garantate *statal*, deși nu neapărat de statul de origine. Nu orice stat este totuși la fel de serviabil cu codarea capitalului. Două sisteme juridice domină lumea capitalului global: sistemul englez de *common law* și legile statului New York¹⁹. Nu ar trebui să ne surprindă faptul că aceste jurisdicții găzduiesc și centrele financiare globale, Londra și New York, și primele o sută de case de avocatură la nivel mondial. Aici se fabrică astăzi majoritatea capitalului, în special capitalul financiar, capital incorporat care există doar în virtutea legii.

Precedentul istoric al stăpânirii globale de către una sau mai multe puteri este «imperiul»²⁰. Imperiul Dreptului* are mai puțină nevoie de trupe; el se bazează, în schimb, pe autoritatea normativă a legii și cel mai puternic strigăt de luptă al său este acesta: „dar e perfect legal”. Statele pe

---

¹⁹ Pentru detalii, a se vedea capitolul 7.

²⁰ A se vedea conceptul de „imperiul” în William Darity Jr., ed., *International Encyclopedia of the Social Sciences*, ed. a II-a, vol. 2 (Detroit, MI: Macmillan, 2008), în care imperiul este definit ca „un organism politic mare care guvernează teritoriul în afara granițelor sale inițiale”.

* Ronald Dworkin a publicat în 1986 o carte extrem de influentă numită *Imperiul dreptului (Law's Empire)*, care începe astfel: „*We live in and by the law. It makes us what we are*” (nota trad.).

care acești cetățeni le constituie prin „noi, poporul” oferă cu promptitudine legile lor posesorilor străini de bunuri, cărora le închiriază și instanțele de judecată care să protejeze legislația străină ca și cum ar fi autohtonă, chiar dacă acest lucru le privează de venituri fiscale sau de capacitatea de a pune în aplicare preferințele politice ale propriilor cetățeni²¹. Pentru capitaliștii globalizați, aceasta este cea mai bună situație posibilă pentru că triază și selectează legile cele mai favorabile, fără a fi nevoiți să investească prea mult în politică ca să folosească legea în favoarea lor.

Ca majoritatea imperiilor din trecut, imperiul dreptului este un mozaic de legi din diferite țări, împletite împreună prin norme juridice, inclusiv reguli privind conflictul de legi care asigură recunoașterea și aplicarea acestora în alte părți ale globului, precum și porțiuni alese selectiv din dreptul internațional al tratatelor²². Natura descentralizată a legii care este utilizată pentru a crea capitalul la nivel global are multe avantaje. În acest fel, comerțul global și finanțele pot prospera fără să fie nevoie de un stat global sau de o lege globală. Această situație permite tehnocraților să aleagă regulile care se potrivesc cel mai bine intereselor clienților lor. În acest fel, imperiul legii taie cordonul ombilical între interesul propriu al individului și preocupările sociale. Dezvăluind structura normativă a capitalului apare așa-zisa mână invizibilă a lui Smith care nu-și mai îndeplinește scopul original. O protecție juridică eficientă aproape oriunde permite interesului privat să înflorească fără a fi nevoit să întoarcă un profit locului de origine în schimbul protecției instituțiilor locale. Capitalul devine o normă juridică la purtător; câștigurile pot fi obținute și înregistrate în orice loc, iar pierderile pot fi lăsate oriunde apar.

---

²¹ Preambulul Constituției SUA se deschide faimos cu aceste cuvinte: „Noi, Poporul Statelor Unite, în vederea formării unei Uniuni cât mai perfecte, a stabilirii Justiției, apărării ordinii interne, asigurării apărării comune, promovării bunăstării generale și asigurării beneficiilor libertății pentru noi și pentru urmașii noștri, decretăm și proclamăm această Constituție pentru Statele Unite ale Americii.” (accentul adăugat). Textul este disponibil online la adresa <http://constitutionus.com/>.

²² Acest lucru va fi explicat pe larg în capitolul 6.

Misterul capitalului

Capitalul este un termen pe care îl folosim constant, dar sensul său rămâne unul obscur²³. Dacă întrebați orice persoană de pe stradă, ea va echivala capitalul cu bani. Însă, după cum a explicat Marx în capitolul introductiv din *Capitalul*, banii și capitalul nu se confundă²⁴. Mai degrabă, în opinia sa, capitalul este produs într-un proces care include schimbul de bunuri pentru bani și extragerea surplusului din forța de muncă.

De fapt, termenul de capital a fost folosit cu mult înainte ca Marx să immortalizeze conceptul. Istoricul social Fernand Braudel arată că acesta a apărut în secolul al XIII-lea, când a fost folosit pentru a denumi în mod interschimbabil un fond de bani, bunuri sau bani dați cu împrumut pentru dobândă²⁵, cel puțin acolo unde acest lucru era permis²⁶. Definițiile abundă, chiar și astăzi, cum a arătat Geoffrey Hodgson într-o recenzie atentă a literaturii de specialitate²⁷. Pentru unii, capitalul este un obiect corporal sau „lucru fizic”²⁸. Până în prezent, mulți economiști și contabili insistă pe ideea capitalului corporal; dacă nu îl poți atinge, nu este capital²⁹. Pentru alții, acesta este unul dintre cei doi factori de producție

---

²³ A se vedea și Avi J. Cohen și G.C. Harcourt, “Whatever Happened to the Cambridge Capital Theory Controversies?”, *Journal of Perspectives Economic* 17, no. 1 (2003): 199-214, p. 200, numind semnificația capitalului una dintre „marile controverse nerezolvate”.

²⁴ Karl Marx, *Das Kapital* (London: Lawrence and Wishart, 1974).

²⁵ Fernand Braudel, *Sozialgeschichte des 15.-18. Jahrhunderts: Der Handel (Social History of the 15th-18th centuries: Trade)* (München: Kindler, 1991), p. 248.

²⁶ Regulile împotriva cametei au fost comune în Occident până în secolul al XIX-lea; la început, au fost limitate doar la tranzacții cu membrii de aceeași credință și, în timp, au devenit destul de lipsite de sancțiuni reale, deoarece avocații au aflat cum să tranzacționeze evitându-le. Pentru o istorie succintă a originilor religioase ale regulilor contra cametei, a se vedea Mark Koyama, “Evading the ‘Taint of Usury’: The Usury Prohibition as a Barrier to Entry”, *Explorations in Economic History* 47, no. 4 (2010): 420-442.

²⁷ Geoffrey M. Hodgson, *Conceptualizing Capitalism: Institutions, Evolution, Future* (Chicago: University of Chicago Press, 2015), capitolul 7, p. 173.

²⁸ *Ibidem*, p. 176, cu referire la concepția lui Adam Smith despre capital.

²⁹ Jonathan Haskel și Stian Westlake, *Capitalism without Capital: The Rise of the Intangible Economy* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2018).

sau doar o variabilă cantitativă³⁰. Pentru marxiști, capitalul este în centrul relațiilor sociale dintre muncitori și exploatații care dețin mijloacele de producție, ceea ce le dă puterea de a extrage surplusul din munca depusă. Istoriografia capitalismului nu oferă nici ea mai multă claritate. Unii istorici limitează „era capitalului” la perioada industrializării originare; alții însă au împins conceptul înapoi în timp, spre perioade ale capitalismului agricol sau comercial³¹. Epoca noastră post-industrială a fost etichetată alternativ ca fiind era capitalismului financiar sau global.

Ceea ce face conceptele de capital și capitalism să pară atât de confuze este faptul că aspectul exterior al capitalului s-a schimbat dramatic de-a lungul timpului, la fel ca și relațiile sociale care stau la baza acestuia. În acest context, are sens să legăm epoci istorice care diferă atât de fundamental unele de altele sub o singură rubrică a „capitalismului”? În această carte, răspunsul este pozitiv, dar, pentru a mă justifica, trebuie mai întâi să explic crearea capitalului în sine.

Pentru început, este esențial să observăm un aspect: capitalul nu este un obiect în sine – nici nu poate fi fixat într-o perioadă specifică de timp – un regim politic sau un set de relații sociale antagonice între proletariat și burghezie³². Aceste manifestări ale capitalului și ale capitalismului s-au schimbat dramatic; cu toate acestea, programarea capitalului a rămas aproape neschimbată. Multe dintre instituțiile juridice pe care le folosim astăzi pentru codarea capitalului au fost inventate pentru prima dată pe vremea feudalismului, după cum a observat Rudden în citatul redat mai sus.

Marx a menționat deja că obiectele obișnuite trebuie să sufere o anumită transformare înainte de a putea fi tranzacționate în schimbul banilor, pentru a pune în mișcare un proces prin care se obțin profituri. El a etichetat acest proces drept transformare în marfă (*commodification*), o

---

³⁰ A se vedea Stiglitz, într-o recenzie a cărții lui Piketty. Joseph Stiglitz, “New Theoretical Perspectives on the Distribution of Income and Wealth Among Individuals”, *NBER Working Paper* (2014).

³¹ Eric Hobsbawm, *The Age of Capital: 1848-1875* (New York: Vintage, 1996). A se vedea Meiksins Wood, *Origin of Capitalism. Robert Brenner, Merchants and Revolution: Commercial Change, Political Conflict, and London's Overseas Traders, 1550-1653* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1993).

³² David Harvey, *The Enigma of Capital and the Crisis of Capitalism* (Oxford: Oxford University Press, 2010), p. 40.

etapă necesară, dar, după cum vom vedea, nu suficientă în programarea capitalului. Marx însuși a recunoscut posibilitatea transformării muncii în marfă. Karl Polanyi nu era de acord cu Marx cu privire la clasificarea pământului, a forței de muncă sau a banilor ca mărfuri. El a susținut că numai articolele care sunt „*produse pentru piață*” se califică drept mărfuri și niciunul dintre ele nu era produs pentru schimbul pe piață³³. Polanyi a înțeles corect comodificarea ca proces uman, dar i-a greșit natura: nu este un proces de producție propriu-zis, grefarea juridică este cheia. Doar pentru transformarea bunurilor în marfă, două dintre atributele capitalului vor fi suficiente: prioritatea și universalitatea. Cu toate acestea, pentru a obține cea mai mare protecție juridică, trebuie adăugate durabilitatea sau convertibilitatea. Deoarece, s-a dovedit, capitalismul este mai mult decât schimbul de bunuri într-o economie de piață; este o economie de piață în care unele bunuri, s-ar putea spune, au fost îmbibate cu steroizi de origine legală³⁴.

Spre deosebire de ceea ce credea Polanyi și mulți economiști din ziua de azi, chiar și oamenii pot deveni capital. Acest lucru este în contradicție cu explicațiile neoclasice care descriu funcția de producție ca suma capitalului (K) și a forței de muncă (L), cei doi factori de producție, care produc împreună bunuri sau Q ³⁵. Această ecuație tratează atât K , cât și L precum cantități, al căror preț este determinat de raritatea lor relativă. Această explicație ignoră forța grefării juridice. De fapt, cu un pic de inginerie juridică, L poate fi transformat cu ușurință în K . Mulți liber-profesioniști, de exemplu, au descoperit că își pot *capitaliza* forța de muncă prin înființarea unei entități corporative, serviciile sunt aduse în natură, dar, în locul salariului, primesc dividende ca acționari ai corporației, astfel

---

³³ Karl Polanyi, *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time* (Boston: Beacon Press, 1944), p. 72 [traducerea românească: *Marea transformare. Originile politice și economice ale epocii noastre*, Ed. Tact, Cluj-Napoca, 2014].

³⁴ A se vedea însă Bruce Carruthers, “Financialization and the Institutional Foundations of the New Capitalism”, *Socio-Economic Review* 13, no. 2 (2015):379-398, care pare să îmbine mărfurile cu capitalul și piețele cu capitalismul.

³⁵ A se vedea Cohen și Harcourt, *Whatever Happened*, la p. 201, pentru un rezumat corect al teoriei lui Picketty și presupunerile pe care se bazează ecuațiile sale. Pentru definiții care exclud resursele umane din capital, a se vedea Picketty, *Capital*, p. 46, și Hodgson, *Conceptualizing Capitalism*, p. 186, care argumentează de ce ființele umane nu pot fi folosite drept garanții reale.

beneficiind de un procent de impozitare mai mic³⁶. Singura contribuție pentru această entitate este forța de muncă umană, dar, cu o anumită grefare sau reglementare juridică, ea a fost transformată în capital. Definiția capitalului ca non-uman este, de asemenea, în contradicție cu creșterea drepturilor de proprietate asupra ideilor și a know-how-ului, cum ar fi brevetele, drepturile de autor și mărcile de comerț, adesea denumite în mod colectiv „drepturi de proprietate intelectuală”. Ce ar putea fi altceva decât programarea juridică a ingeniozității umane?

Un alt motiv pentru care ființele umane sunt adesea excluse din definiția capitalului se datorează faptului că nu se pot oferi drept garanție și, prin urmare, nu-și pot monetiza propria muncă³⁷. Dar, după cum am arătat, munca lor poate fi adusă drept capital la o firmă. Cum legea poate fi modificată, forța de muncă poate fi și ea modelată într-o contribuție în natură. Mai mult decât atât, când sclavia era legală, sclavii nu erau numai deținuți; ei erau folosiți pe scară largă drept garanție pentru a asigura obținerea de împrumuturi – în Statele Unite acest lucru a fost adesea făcut de investitori din statele nordice, state fără sclavi, care au contribuit în acest fel la susținerea unui sistem inuman, chiar și atunci când l-au condamnat în mod public³⁸. Drept urmare, când sclavia a fost definitiv eliminată și foștii sclavi, bărbați, femei și copii au fost eliberați, foștii lor proprietari au pierdut ceea ce, în trecut, reprezenta pentru ei o avere enormă³⁹. Desigur, pierderea economică suferită de proprietarii de sclavi pălește prin comparație cu soarta inumană pe care foștii lor sclavi au îndurat-o în mâinile stăpânilor care aveau drepturi de proprietate asupra ființelor umane⁴⁰. Ideea este că istoria sclaviei ilustrează puterea (nu

---

³⁶ A se vedea Ludovic Hunter-Tilney, “Ludo Ltd: What I’ve Learnt as a One-Man Corporation”, *Financial Times*, 7 aprilie 2017, disponibil online la adresa www.ft.com (accesat ultima dată la 16 noiembrie 2017).

³⁷ Hodgson, *Conceptualizing Capitalism*, p. 188, subliniind că munca salariată nu poate servi precum garanție.

³⁸ Priest sugerează că, în America colonială, aproximativ 35,6% din averea din statele sudice era reprezentată de sclavi și 48,6% deținută sub formă de pământ. A se vedea Claire Priest, “Creating an American Property Law: Alienability and Its Limits in American History”, *Harvard Law Review* 120, no. 2 (2006):385-459.

³⁹ Stephanie McCurry, “The Plunder of Black Life”, *Times Literary Supplement*, 17 mai 2017.

⁴⁰ Katherine Franke, *Repair: Redeeming the Promise of Abolition* (Chicago: Haymarket Books, 2019). Despre legătura financiară și comercială a statelor de nord

moralitatea!) dreptului în crearea și pierderea capitalului, precum și a demnității umane.

Pentru a aprecia pe deplin versatilitatea capitalului, trebuie să trecem dincolo de clasificări simple și să înțelegem cum capitalul obține calitățile care îl disting de alte bunuri. Economisții din „vechea” tradiție instituționalistă s-au apropiat de definiția corectă, dar contribuțiile lor au fost în mare parte uitate⁴¹. Thorstein Veblen, de exemplu, a sugerat o definiție a capitalului precum „capacitatea de a produce venituri”⁴², iar în cartea sa originală *The Legal Foundations of Capitalism*, John Commons a definit capitalul ca „valoarea actuală și viitoare a comportamentului uman producător de profit”⁴³. Pentru Commons, legea are un rol central în creșterea fiabilității comportamentului preconizat al altora. Așa cum s-a dovedit, la sfârșitul secolului al XIX-lea, instanțele americane au extins noțiunea de drepturi reale de la dreptul de a folosi un obiect la dreptul de a-i exclude pe alții pentru a proteja așteptările posesorilor de bunuri cu privire la profiturile viitoare. Odată făcut acest lucru, aceste așteptări nu puteau fi doar impozitate; acestea puteau fi schimbate și reinvestite, iar cei care încălcau aceste interese, inclusiv statul, puteau fi obligați la despăgubiri pentru daunele cauzate⁴⁴.

Ducând acest argument până la concluzia sa logică, Jonathan Levy definește capitalul ca „proprietate în sens juridic [căreia îi este] atribuită o

---

din Statele Unite cu statele sudice, care dețineau sclavi, a se vedea Maeve Glass, “Citizens of the State”, *University of Chicago Law Review* 85, no. 4 (2018):865-934, p. 865.

⁴¹ Geoffrey M. Hodgson, *How Economics Forgot History: The Problem of Historical Specificity in Social Science* (London and New York: Routledge, 2001). Hodgson a ținut o mare parte din munca lor în viață. Pentru un rezumat excelent al contribuției lor la conceptul de capital; a se vedea capitolul 7 din cartea sa *Conceptualizing Capitalism*.

⁴² Thorstein Veblen, “On the Nature of Capital”, *Quarterly Journal of Economics* 22, no. 4 (1908):517-542.

⁴³ John R. Commons, *The Legal Foundations of Capitalism* (New York: MacMillan, 1924), p. 28.

⁴⁴ Commons și-a bazat această analiză pe celebrele cazuri privind abatoarele. A se vedea *ibidem*, pp. 13 și 21, unde susține că „substanța” capitalismului este „producția pentru utilizarea altora și achiziția pentru utilizarea de sine, astfel încât sensul proprietății și libertății se răspândește în utilizările preconizate ale producției și consumului la tranzacțiile preconizate pe piațe”.

valoare de monopol în așteptarea unui venit monetar probabil⁴⁵. Pe scurt, capitalul este o calitate *juridică* care ajută la crearea și protejarea averii. Cartea aceasta va aduce la lumină modul în care calități juridice critice sunt atribuite bunurilor, precum și activitatea cheie pe care au avut-o și o au instituțiile juridice în stabilirea unităților modulare ale codului și în crearea de noi capitaluri.

Odată ce înțelegem capacitatea capitalului de a crea bogăție datorită codului său juridic, vom putea vedea cum, în principiu, orice bun poate deveni capital. Din această perspectivă, nu există nimic nou cu privire la „noul capitalism”⁴⁶. Fața schimbătoare a capitalismului, incluzând cel mai recent viraj spre „financiarizare”, poate fi explicată prin faptul că vechile tehnici de programare au migrat dinspre lucruri (*res*), cum ar fi terenuri, înspre ceea ce economiștilor le place să numească ficțiuni legale: bunuri care sunt protejate de structurile corporatiste sau fiduciare și bunurile corporale, care sunt create doar de sistemul de drept⁴⁷.

Atributele juridice ale capitalului

În drept, termenul „cod” este folosit de obicei pentru cărțile voluminoase care codifică norme juridice. Exemple proeminente sunt marile codificări ale secolului al XIX-lea, cum ar fi codurile civile și comerciale franceze și germane⁴⁸. Folosesc acest termen pentru a arăta cum anumite instituții juridice au fost combinate și recombinate într-o manieră extrem de modulară pentru a modifica, și, astfel, crea capital. Privind în urmă, cele

---

⁴⁵ Jonathan Levy, “Capital as Process and the History of Capitalism”, *Business History Review* 91 (Autumn 2017):483-510, p. 487.

⁴⁶ Pentru „noul capitalism”, a se vedea Nitzen și Bichler, “New Imperialism or New Capitalism?”, precum și Carruthers, “Financialization”.

⁴⁷ Termenul de „financiarizare” este atribuit pe scară largă Gretei A. Krippner, “The Financialization of the American Economy”, *Socio-Economic Review* 3, no. 2 (2005):173-208; a se vedea și Krippner, *Capitalizing on Crisis* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2011).

⁴⁸ Codurile civile tradiționale includ reglementarea contractelor, proprietății, dreptul familiei și dreptul succesoral, în timp ce codurile comerciale guvernează contractele între comercianți, inclusiv relațiile agenților și reglementarea organizațiilor de afaceri. Codul civil francez a fost adoptat în 1804, urmat de Codul comercial din 1807. Codul civil german a urmat abia în 1900, aproape la trei decenii de la unificarea Germaniei din 1871.

mai importante instituții juridice care au fost utilizate în acest scop, dar în niciun caz singurele, au fost contractele, drepturile reale, garanțiile, dreptul fiduciar și societar, precum și dreptul insolvenței. Modul de funcționare a acestor module sau instituții va fi explorat mai detaliat în capitolele următoare. Deocamdată, este suficient să înțelegem că ele conferă atribute critice unui bun (obiect de drept) și, prin urmare, îl fac sursă de bogăție, prin prioritate, durabilitate, convertibilitate și universalitate.

Drepturile prioritare operează ca un as într-un joc de cărți – clasificând forța drepturilor de creanță și a celor reale față de cele derivate din titluri mai slab conturate. Deținerea drepturilor prioritare este de o importanță critică pentru un creditor atunci când debitorul său ajunge în ruină economică și toți creditorii se vor repezi deodată asupra bunurilor sale. Acest lucru se întâmplă atunci când proprietarii își revendică bunurile, iar creditorii garantați sunt capabili să scoată activele pe care și le-au asigurat prin constituirea de garanții și să le vândă pentru a-și recupera pierderea, în timp ce creditorii negarantați trebuie să aștepte pentru ce va mai rămâne. Drepturile de proprietate conferă un titlu proprietarului și îi permit acestuia să scoată un activ pe care îl deține din patrimoniul debitorului în insolvență, indiferent cât de mult se opun ceilalți creditori. Reglementarea garanțiilor reale funcționează într-un mod similar. Titularul unei ipoteci, gaj sau altei garanții reale poate să nu aibă un drept real complet (de proprietate) asupra activului, dar are un drept mai puternic decât creditorii fără o astfel de protecție, adică creditorii negarantați⁴⁹. Falimentul poate fi, prin urmare, numit o probă de foc pentru drepturile constituite cu mult înainte ca falimentul să fi avut loc.

Hernando de Soto, un avocat care și-a dedicat viața pentru împroprietărirea săracilor, a sugerat că aceste drepturi transformă „terenurile moarte” în „capital pe viață”, deoarece proprietarii își pot ipoteca terenurile sau alte bunuri active pentru a obține capital de investiții pe viață⁵⁰. Iar

---

⁴⁹ A se reține că termenii „colateral” și „garanție” sau „interese garantate” sunt adesea folosiți în mod interschimbabil. Pentru o analiză a tehnicilor și practicilor legale ale garanțiilor pe piețele globale de capital, a se vedea Annelise Riles, *Collateral Knowledge: Legal Reasoning in the Global Financial Markets* (Chicago: University of Chicago Press, 2011).

⁵⁰ A se vedea Hernando De Soto, *The Mystery of Capital: Why Capitalism Triumphs in the West and Fails Everywhere Else* (New York: Basic Books, 2003), p. 46,

aceasta este doar o jumătate din povestea capitalului. Fără garanții juridice suplimentare, debitorii riscă să-și piardă în beneficiul creditorilor activele cu care au garantat, dacă și atunci când nu-și îndeplinesc obligațiile de plată, chiar dacă acest lucru se întâmplă fără a fi vina lor. Cărțile de istorie sunt pline de cazuri ale debitorilor care au pierdut nu numai argintăria familiei, ci și hainele de pe ei în favoarea creditorilor în perioadele de criză economică severă. Deținătorii de averi care își propun să le transforme într-o avere de durată doresc nu doar prioritate, ci și durabilitate.

Durabilitatea prelungeste cererile prioritare în timp. Grefarea juridică poate extinde durata de viață a averilor împotriva cererilor concurente, izolându-le de prea mulții creditori. Atât timp cât nu s-a permis executarea silită a tuturor terenurilor unui debitor, chiar dacă erau ipotecate, pământul a putut servi ca o sursă sigură de avere, care putea fi transferată din generație în generație. Nu doar orice firmă, ci orice entitate juridică legal înființată poate avea o durată de viață nedeterminată, dacă evită lichidarea ca urmare a falimentului, și poate funcționa mereu pentru a spori averea pentru o listă schimbătoare de proprietari sau acționari. Creditorii corporației în sine îi pot executa activele în cazul în care sunt neplătiți pentru un împrumut; dar, după cum vom vedea, acționarii proprii ai corporației nu pot avea acces la aceste active și nici creditorii personali ai acționarilor⁵¹. Datorită capacității de a-și proteja activele față de toți, chiar și față de propriii acționari, în afară de creditorii direcți, corporația a devenit una dintre cele mai durabile instituții ale capitalismului.

Al treilea atribut este universalitatea, care nu numai că asigură faptul că prioritatea și durabilitatea profită investitorilor care le-au acceptat, ci garantează și faptul că aceste atribute vor fi opozabile împotriva oricui sau *erga omnes*, în latina juridică. Universalitatea explică natura capitalului și a relației sale cu puterea statului. Un acord simplu între două părți nu

---

sustinând că drepturile de proprietate pot transforma terenurile „moarte” în capitalul „pe viață”.

⁵¹ Această caracteristică a personalității juridice a fost denumită „ecranare a activelor” sau „partiționare a activelor”. A se vedea Henry Hansmann și Reinier Kraakman, “The Essential Role of Organizational Law”, *Yale Law Journal* 110, no. 3 (2000): 387-475, precum și Henry Hansmann, Reinier Kraakman și Richard Squire, “Law and the Rise of the Firm”, *Harvard Law Review* 119, no. 5 (2006):1333-1403. Pentru detalii, a se vedea capitolul 3.

poate exercita influență decât între cele două părți contractante și nu poate afecta pe nimeni altcineva. Este nevoie de o terță parte pentru a extinde drepturile de prioritate și durabilitate astfel încât alții să le accepte.

Convertibilitatea este atributul final al codului capitalului; oferă proprietarilor de active o garanție explicită sau implicită pentru a-și converti activele în bani de la stat atunci când nu mai pot găsi investitori privați. Convertibilitatea presupune dreptul de a transfera liber un activ. În trecut, chiar și obligațiile provenite dintr-o datorie simplă trebuiau îndeplinite de părțile inițiale ale contractului. Dar convertibilitatea adaugă o altă dimensiune unui simplu drept, aceea de a transfera (sau de a atribui) obligații juridice: accesul oferit posesorilor la fonduri de stat, singurul activ care își poate păstra valoarea nominală (nu neapărat valoarea reală, cum arată istoria perioadelor de inflație)⁵². Motivul este că monedele emise de stat au calitatea de instrument legal de plată și sunt susținute de forța coercitivă a aceluia stat, inclusiv de puterea de a impune unilateral obligații asupra altora, adică asupra cetățenilor săi. Aceasta este ceea ce transformă banii statului într-un depozit de valoare fiabilă și explică statutul său unic printre încercările de creare a banilor privați, datoria privată reglementată juridic ori, mai recent, criptomoneda sau criptomoneda⁵³. Pentru activele financiare, convertibilitatea este mai importantă decât durabilitatea, reprezentând cu adevărat un înlocuitor eficient. Aceasta permite deținătorilor de active să blocheze câștigurile anterioare într-un moment în care alți participanți pe piață nu le mai valorizează.

Stat, putere și capital

Crearea capitalului este un proces de programare juridică; acesta își datorează existența legilor promulgate și implementate de stat. Putem negocia contracte cu alții și le putem trata ca fiind obligatorii, indiferent dacă acestea vor fi sau nu recunoscute de instanța de judecată. Este posibil să găsim chiar un arbitru care să rezolve eventualele dispute ce ar putea amenința punerea în executare completă a unui angajament pe care l-am

---

⁵² Capacitatea de a-și menține valoarea nominală distinge banii statului de banii privați. A se vedea Ricks, *The Money Problem* și discuția din capitolul 4.

⁵³ Noțiunea de bani privați va fi explicată în capitolul 4; pentru o discuție despre criptomonede, a se vedea capitolul 8.

luat în trecut. Dacă lumea ar consta doar în astfel de oferte simple, legea ar fi banală, chiar de prisos⁵⁴, iar, pentru juriști, o astfel de lume ar fi destul de plictisitoare.

Lucrurile devin mai interesante (și mai realiste) în prezența drepților concurente asupra aceluiași activ. Persoanele fizice cumpără sau închiriază mașini, închiriază un apartament sau ipotechează o casă, primesc salarii, cumpără obligațiuni sau acțiuni și depun bani într-un cont bancar. Întreprinzătorii cumpără materii prime, angajează personal, închiriază spații, fac investiții, încheie contracte pentru energie electrică și apă, datorează impozite, colectează bani din vânzarea mărfurilor și rambursează împrumuturi creditorilor. Atât timp cât fiecare obligație este îndeplinită și fiecare factură este plătită la scadență, multe dintre problemele juridice rămân invizibile. Ele ies însă răzbuțătoare la suprafață atunci când persoana sau entitatea din centrul acestei rețele de drepturi nu-și îndeplinește obligațiile asumate; când pasivele cresc, valorile activelor scad și devine evident că nu toți creditorii vor primi ceea ce au contractat la început. Atunci când insolvența are loc, executarea silită a contractelor nu mai este o soluție; în schimb, este timpul să se decidă cine, cât și în ce ordine primește.

În absența unei astfel de decizii, primul creditor care ajunge pe scenă ar putea să ia totul – o practică ce era comună înainte de apariția legii falimentului. Scopul său a fost să evite o exploatare a activelor debitorului, un eșec al pieței care, în cele mai multe cazuri, distruge orice șansă de

---

⁵⁴ A se vedea, de exemplu, Bernard S. Black, "Is Corporate Law Trivial?: A Political and Economic Analysis", *Northwestern University Law Review* 84 (1990):542-597. În timp ce Black și-a limitat argumentul la dreptul corporativ, argumentul său, și anume puterea piețelor de a disciplina și stimula participării pe piață, a fost transferat la alte aspecte ale vieții economice. Într-adevăr, o industrie a înflorit în drept și economie încercând să demonstreze irelevanța dreptului pentru economie. A se vedea doar Robert C. Ellickson, *Order Without Law – How Neighbors Settle Disputes* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1991) și Lisa Bernstein, "Opting Out of the Legal System: Extralegal Contractual Relations in the Diamond Industry", *Journal of Legal Studies* 21, no. 1 (1992):115-157. Argumentele acestor autori au o puternică aromă hayekiană. Hayek a argumentat faimos că legile sunt mai vechi decât statele și că oamenii sunt capabili să se guverneze singuri într-un proces de jos în sus. Friedrich A. Hayek, *Law, Legislation and Liberty – Rules and Order*, vol. 1 (Chicago: University of Chicago Press, 1973).

reorganizare sau realocarea eficientă a activelor debitorului⁵⁵. Majoritatea legislațiilor cu privire la insolvență impun astăzi o simplă ordine de rang. Proprietarii își pot retrage activele, creditorii garantați pot scoate bunul garantat din averea debitorului și îl pot vinde pentru a-și satisface creanța, iar creditorii negarantați primesc ceea ce mai rămâne, în mod proporțional.

Într-o lume ideală, creditorii cu drepturi mai slabe în comparație cu alții ar ceda în mod voluntar. Însă, în realitate, creditorii care sunt în pericol să piardă nu sunt atât de înclinați să-și accepte soarta. Executarea drepturilor prioritare implică în mod eficient mai mult decât găsirea unei soluții la un joc de coordonare; cineva trebuie să le apere și, dacă este necesar, să execute aceste drepturi. De fapt, economiile moderne sunt construite în jurul unei rețele complexe de drepturi subiective diferite, care sunt susținute de puterea coercitivă a statului⁵⁶.

Atunci când activitatea comercială și schimbul se desfășoară în principal în cadrul comunităților strâns legate, este posibil să nu fie nevoie de constrângerea oficială a legii. Toată lumea din această comunitate va ști cine are drepturi mai puternice; în definitiv, așa au funcționat întotdeauna lucrurile. Atât timp cât majoritatea membrilor grupului continuă să respecte normele stabilite, nu va mai fi nevoie de sisteme juridice complexe, de instanțe și de constrângere. Cu toate acestea, atunci când activitatea comercială și schimbul se extind dincolo de granițele sferelor de schimb deja consacrate, în care normele și ierarhiile legale sunt cunoscute de toți, un mod diferit de ordonare socială devine necesar, unul care este capabil să susțină pretenții împotriva străinilor⁵⁷. Statele și sistemele lor de drept

---

⁵⁵ A se vedea Douglas G. Baird, *The Elements of Bankruptcy* (New York: Westbury, 1993) pentru o descriere funcțională a dreptului insolvenței (axat pe situația din Statele Unite ale Americii).

⁵⁶ Arruñada îl numește „schimb secvențial” și susține că se bazează pe un regim de proprietate care este pus în aplicare de autoritățile imparțiale. A se vedea Benito Arruñada, “Property as sequential exchange: the forgotten limits of private contract”, în *Journal of Institutional Economics* 13, no. 4 (2017): 753-783; pentru o aprobare calificată a acestei teze, a se vedea Henry Smith, “Property as Complex Interaction”, în *Journal of Institutional Economics* 13, no. 4 (2017): 809-814.

⁵⁷ A se vedea Avner Greif, *Institutions and the Path to the Modern Economy: Lessons from Medieval Trade (Political Economy of Institutions and Decisions)* (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), care evidențiază experiența comercian-

sunt exemple de astfel de instituții necesare și indispensabile pentru ascensiunea capitalismului.

Este evident că legea nu poate întotdeauna să-și asigure respectul subiecților, iar statelor le pot lipsi uneori resursele de a asigura executarea contractelor. În multe societăți, legea nu este considerată legitimă, iar conformitatea cu legea lipsește. Multe țări în care sistemul juridic formal s-a impus în perioada colonizării și a imperialismului au tendința de a avea instituții juridice mai slabe decât țările care și-au dezvoltat instituțiile juridice formale pe plan intern⁵⁸. În astfel de condiții, instituțiile codului nu vor produce avere în mod durabil. În schimb, averea privată va fi păzită prin forță fizică, stivuită în conturi bancare străine sau codificată în legislația străină, bazându-se pe instanțele străine ca să o protejeze⁵⁹.

Dreptul este un mecanism puternic al ordinii sociale; a fost folosit timp de secole pentru a extinde relațiile sociale dincolo de legăturile de tip familial și pentru a asigura riscul investitorilor străini de a tranzacționa unul cu altul pentru sume de ordinul miliardelor de dolari, fără a fi vreodată nevoiți să se vadă față în față. Acest lucru se întâmplă pentru că legea vine cu posibilitatea executării coercitive, cu probabilitatea ca angajamentele private asumate reciproc și privilegiile obținute astfel să fie recunoscute și aplicate indiferent de legăturile sociale preexistente sau de normele concurente. Ce anume îi dă legii această putere de replicare? Această întrebare a atras dintotdeauna interesul sociologilor și al juriștilor⁶⁰. Un răspuns la această întrebare este că legea este susținută de

---

ților magrebieni prin contrast cu ascensiunea Genovei ca un puternic hub pentru comerț și legea care îl reglementează.

⁵⁸ Dan Berkowitz, Katharina Pistor și Jean-Francois Richard, "Economic Development, Legality, and the Transplant Effect", *European Economic Review* 47, no. 1 (2003):165-195.

⁵⁹ Există dovezi empirice că în țările cu instituții juridice slabe, relativ puține persoane își depun banii la bănci. A se vedea Christopher Clague et al., "Property and Contract Rights in Autocracies and Democracies", *Journal of Economic Growth* 1, no. 2 (1996): 243-276.

⁶⁰ Pentru o bună imagine de ansamblu asupra teoriilor concurente din științele sociale și un argument persuasiv potrivit căruia puterile coercitive ale statului sunt critice, a se vedea Geoffrey M. Hodgson, "On the Institutional Foundations of Law: The Insufficiency of Custom and Private Ordering", *Journal of Economic Issues* 43, no. 1 (2009): 143-166. În schimb, Hadfield și Weingast avansează un raport comportamental al aplicării descentralizate a normelor care sunt anunțate de o autoritate. A

puterile coercitive ale unui stat; un alt motiv este capacitatea legii de a concentra așteptările colective care reduc la minimum un comportament deviant și încurajează aplicarea descentralizată și privată.

Max Weber a explicat forța legii invocând monopolul statului asupra mijloacelor de constrângere⁶¹. Prin instanțele lor, executorii judecătorești și forțele de poliție, statele aplică nu numai propriile legi publice, dar apără și drepturile de proprietate privată și dau conținut obligatoriu angajamentelor private încheiate de părțile contractante. Aceasta nu înseamnă că puterea de stat este omniprezentă. Atât timp cât amenințarea aplicării legii coercitive este suficient de credibilă, respectarea voluntară poate fi obținută fără a o mobiliza în fiecare caz⁶². Alții au susținut că sistemele de drept pot evolua în absența puterii de stat coercitive⁶³. Oamenii s-au guvernat cu mult înainte de apariția statelor naționale moderne. Tot ceea ce este necesar pentru o autoguvernare eficientă, spun acele teorii, este o autoritate centrală care este capabilă să proclame o interpretare obligatorie a normelor și a principiilor de drept. Prin aceasta, aplicarea poate fi lăsată părților private, deoarece este în interesul lor să aplice normele conform interpretării negociate, știind că ar putea avea nevoie de sprijin similar în viitor. „Dreptul” nestatal nu are poliție sau închisori la dispoziție, dar părțile private participante pot face de rușine și ocări, respinge și alunga membri din grup.

Acest joc de coordonare a intereselor funcționează cel mai bine în cadrul ajustărilor în care toți participanții de pe piață au bunuri și interese comparabile. În sistemele capitaliste însă nu toate bunurile sunt egale; unii deținători de active au drepturi mai bine protejate decât alții. De

---

se vedea Gillian Hadfield și Barry R. Weingast, “What Is Law? A Coordination Model of the Characteristics of Legal Order”, *Journal of Legal Analysis* 4, no. 2 (2012): 471-515.

⁶¹ Max Weber, *Economy and Society*, ed. Guenther Roth and Claus Wittich (Berkeley: University of California Press, 1978), Vol. I, cap. 1, p. 314. A se vedea și Hodgson, “On the Institutional Foundations of Law”.

⁶² Mecanismul cheie este descurajarea, așa cum este explicată de Gary S. Becker, “Crime and Punishment: An Economic Approach”, *Journal of Political Economy* 76, no. 2 (1968):169-217.

⁶³ Hayek, *Law, Legislation, and Liberty* [traducerea românească: *Drept, legislație și libertate. O nouă formulare a principiilor liberale de justiție și economie politică*, Ed. Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2013], ca și Hadfield și Weingast, “What Is Law?”.

exemplu, când ordinea de rang a cererilor concurente este în litigiu, nimeni nu se poate baza pe alții pentru a-și proteja propriile drepturi acordate în schimbul unei promisiuni vagi de a încasa o datorie mai târziu. Cu cât sunt mai diverse bunurile și distribuția lor mai inegală, cu atât mai importantă devine natura coercitivă a dreptului și, astfel, statele cu forța lor de coerciție. Aici se află motivul mai profund pentru care statele și capitalul merg mână în mână.

Capitalul, devenind o realitate globală, nu anihilează argumentul potrivit căruia puterea statului modern (național) este esențială pentru supraviețuirea capitalismului. Mobilitatea globală a capitalului este o funcție a unei structuri de sprijin juridic, care este susținută de stat. Multe state s-au angajat prin propriile legi interne sau prin tratate internaționale să recunoască drepturile prioritare care au fost create în temeiul unei legi străine. Aceste state aplică în mod regulat legea străină în instanțele proprii și își acordă reciproc puterea coercitivă recunoscând și executând hotărârile instanțelor străine sau ale tribunalelor de arbitraj. Această infrastructură juridică este coloana vertebrală a capitalismului global și explică de ce comerțanții de astăzi nu mai trebuie să se aventureze departe de casă pentru a-și proteja prada.

Un privilegiu exorbitant

Povestea capitalului și a codului său juridic este complicată, întrucât instituțiile juridice utilizate sunt complexe și ascunse în legi sau jurisprudență ambiguă, iar intriga se dezvoltă frecvent în marile firme de avocatură, în spatele ușilor închise, cu rare momente de înfățișare în instanță sau în parlament. Codul juridic conferă atribute care sporesc mult perspectivele proprietarilor acestor active de a acumula averi, raportat la societate – un privilegiu exorbitant⁶⁴. Alegerea activelor și grefarea lor cu atributele legale de prioritate, durabilitate, universalitate și convertibilitate echivalează cu controlul modurilor de distribuire a averii în societate.

Această explicație contrazice argumentul standard potrivit căruia, economiile capitaliste sunt modelate de piețele libere care alocă eficient

---

⁶⁴ Această frază a fost inventată de președintele francez Giscard D'Estaing, referindu-se la statutul dolarului american ca monedă de rezervă globală și de atunci a fost folosită ca titlu al unei cărți de Barry Eichengreen, dar pare potrivită în acest context.

resursele rare și că prețurile reflectă valoarea fundamentală a activelor⁶⁵. Mulți autori de doctrină juridică au atras deja atenția asupra faptului că funcționarea pieței depinde de instituții juridice care facilitează procesul de determinare a prețului unui activ pe piață prin interacțiunile cumpărătorilor și vânzătorilor⁶⁶. Eu fac un pas mai departe și susțin că, prin programare juridică, se contabilizează valoarea activelor și, prin urmare, se creează averea și distribuția ei. Acest lucru ar trebui să fie evident în ceea ce privește activele financiare și drepturile de proprietate intelectuală care nu există în lipsa legii. Cu toate acestea, explicația este valabilă și pentru bunurile originale care au fost utilizate ca prototipuri pentru grefarea juridică, cum ar fi terenurile sau grupurile de active deținute împreună în firme.

Statele și sistemele lor juridice sunt fundamentale pentru crearea capitalului. Statele nu au desființat doar drepturile și privilegiile existente pentru a face loc puterii forțelor de piață, așa cum a subliniat Polanyi⁶⁷. Capitalul și capitalismul nu ar exista fără forța coercitivă a statelor⁶⁸. Statele, de fapt, nu au de ce și adesea nici nu trebuie să controleze procesul de grefare juridică în sine. Într-adevăr, la frontierele în care noile drepturi de capital sunt menționate zi de zi în birourile societăților de avocatură, statele ocupă un loc în spate. Dar statul oferă instrumentele juridice pe care le folosesc avocații și le oferă aparatul de executare a legii pentru a pune în aplicare capitalul pe care juriștii l-au elaborat. Nu toate strategiile de programare juridică reușesc. Multe nu vor fi niciodată examinate, câteva vor supraviețui; dar chiar și cele care sunt în cele din urmă doborâte, de cele mai multe ori au produs deja averi pentru deținătorii lor.

Capacitatea de a grefa proprietățile codului pentru o listă de bunuri în continuă schimbare face ca avocații să fie adevărații maestri ai creării capitalului. În principiu, oricine poate avea acces la un avocat și la

---

⁶⁵ Aceasta este ipoteza eficienței pieței de capital. A se vedea Eugene Fama, "Efficient Capital Markets: A Review of Theory and Empirical Work", *Journal of Finance* 25, no. 2 (1970): 383-417.

⁶⁶ Ronald Gilson and Reinier Kraakman, "The Mechanisms of Market Efficiency", *Virginia Law Review* 70, no. 4 (1984): 549-644.

⁶⁷ Polanyi, *Great Transformation*, în special capitolele 7 și 8.

⁶⁸ Adam Smith a recunoscut același aspect în ceea ce privește drepturile de proprietate. A se vedea Smith, *Wealth of Nations*, p. 232, unde afirmă că „achiziționarea de valori și de proprietăți vaste, prin urmare, necesită instituirea unui guvern civil”.

abilitățile lui de programare juridică, dar piața serviciilor juridice aparține doar acelor clienți care îi pot angaja pe cei mai desăvârșiți dintre avocați. Specificațiile despre selectarea bunurilor pentru codarea juridică sunt rareori examinate. Descrierea normelor de drept ca irevocabile, aproape sacrosancte, imunizează munca ce are loc din ce în ce mai mult în societățile de avocatură private și din ce în ce mai puțin în parlamentele statelor sau chiar în sălile de judecată.

Dorința statelor de a aproba capitalul creat privat, încurajând existența sa prin recunoașterea nivelurilor inovatoare de codare și extinderea claselor de bunuri care pot fi ulterior transformate juridic în capital, poate părea de neînțeles la prima vedere. Din nefericire, multe state au fost păcălite cu promisiuni de prosperitate la nivel național dacă extind opțiunile juridice doar pentru câțiva, oferindu-le inclusiv scutiri de impozite și alte privilegii legale. Rareori cei păcăliți își dau seama că șansa de prosperitate este de fapt minimă. Mai important, prin natura lor, beneficiile oferite de capital nu au cum să se difuzeze (famosul *“trickle down”*) și să schimbe în bine viața majorității; aceste beneficii se duc în sus (*“trickle up”*) tot la deținătorii de capital care-și repatriază câștigurile sau le plasează în spatele scuturilor juridice create ca să protejeze averea nou creată de impozite și de alți creditori⁶⁹.

O altă explicație pentru participarea benevolă în programarea discutată aici este aceea că statele cred că au mai multe de câștigat, decât de pierdut, susținând eforturile de codare privată. Statele beneficiază de creștere economică, deoarece teoretic le cresc veniturile fiscale care le permit să finanțeze datoria națională. Soarta guvernelor, în special a democrațiilor, a fost legată tot mai strâns de capacitatea lor de a încuraja creșterea ratei de dezvoltare. Ratele de dezvoltare și creșterea piețelor bursiere, nu redistribuția materială sau indicii de dezvoltare umană, au devenit măsurile standard pentru determinarea succesului sau a eșecului guvernelor – în sine, un indicator al puterii de influență enorme pe care capitalul o are asupra politicilor de guvernare. Cu toate acestea, după cum multe state și-au dat seama, puterea sabiei fiscale a fost tocită de strategii sofisticate de programare juridică prin care se pot ascunde bunurile impozabile. Chiar mai general, promovarea intereselor capitalului stimulează, în

---

⁶⁹ În legătură cu creșterea inegalității la nivel individual, a se vedea Alvaredo et al., *World Inequality Report 2018*.

primul rând, bogăția privată, nu neapărat națională, și, prin aceasta, favorizează inegalitatea⁷⁰. Pentru a vedea de ce este așa, trebuie să deconstruim structurile juridice ale capitalului.

Rezumat și perspectivă

În acest capitol introductiv, am prezentat principalele teme ale acestei cărți: Capitalul este construit în drept și, mai precis, în instituțiile de drept privat, inclusiv în proprietate, garanții, drept fiduciar, corporatist, dreptul falimentului și dreptul contractelor. Acestea sunt modulele sau instituțiile juridice care conferă atribute juridice critice obiectelor sau bunurilor selectate și care le oferă un avantaj în fața altora în crearea de noi averi și protejarea celor vechi. Odată construite în mod corespunzător, bunurile de capital se bucură de prioritate și durabilitate, sunt convertibile în numerar sau alte mijloace de plată și, în mod critic, aceste atribute vor fi puse în executare împotriva oricui, atingând astfel universalitatea. Acest lucru funcționează grație ajutorului dat de către stat care, dacă este necesar, va asigura respectarea codului juridic al capitalului, indiferent dacă statul a contribuit direct sau nu la strategia de creare a activului respectiv. Odată ce se înțelege cum se creează capitalul, care nu este pur și simplu produsul unor abilități superioare, procesele prin care diferite obiecte de drepturi (bunuri) sunt selectate pentru a deveni capital vor deveni evidente, precum și statele care susțin instituțiile juridice relevante și care își oferă puterile coercitive spre a le asigura succesul necesar în crearea capitalului. După cum voi arăta, acest proces este atât descentralizat, cât și, în aparență contradicție, din ce în ce mai global. Avocații își desfășoară cea mai mare parte a activității în numele clienților lor, iar statele, la rândul lor, oferă propriile sisteme juridice ca un meniu din care părțile private să aleagă cu multă grijă. Drept urmare, multe guverne au pierdut capacitatea de a controla cum se creează și distribuie averea.

În capitolele următoare, voi ilustra acest argument arătând modul în care diferite clase de bunuri au fost schimbate în capital, începând cu

---

⁷⁰ Pentru un argument puternic despre legătura dintre drept și inegalitate, a se vedea și Robert Hale, *Freedom Through Law: Public Control of Private Governing Power* (New York: Columbia University Press, 1952), în special capitolul 2 intitulat „Bazele juridice ale inegalității economice”, p. 13, unde acesta discută în special rolul drepturilor de proprietate ca surse de inegalitate.

proprietatea funciară (capitolul 2) și trecând la societăți (capitolul 3), datorii (capitolul 4) și *know-how* (capitolul 5). Această analiză va reprezenta baza pentru decriptarea ordinii juridice care susține capitalismul global în absența unui stat global sau a unui sistem juridic global (capitolul 6) și pentru explorarea ascensiunii profesiei juridice globale, maestrul codului (capitolul 7). În timp ce legea a reprezentat principalul mecanism de creare a capitalului în ultimele secole, acesta nu mai este singurul pretendent pentru revendicări de-a lungul timpului și al spațiului; codul digital a devenit un concurent apropiat. Cu toate acestea, după cum voi susține în capitolul 8, cele mai mari puteri ale sale nu vor veni probabil din oferirea unei alternative la codul juridic, ci din utilizarea codului juridic ca scut pentru a proteja câștigurile private.

Întrebările legate de accesul la și distribuția puterilor de codare juridică vor fi ridicate pe parcursul întregii cărți, dar ele vor fi reluate în întregime în capitolul final al cărții, intitulat „Capitalul guvernează prin drept”. Acolo voi argumenta cum crearea capitalului are loc într-un mod mai descentralizat decât explică marxiștii. Deținătorii de bunuri nu au nevoie să captureze statul în mod direct, cu atât mai puțin nu trebuie să câștige vreo luptă de clasă sau revoluții; tot ceea ce au nevoie sunt avocați potriviți de partea lor, care să le codeze bunurile în drepturi. Acest mod extrem de fragmentat de a decide cum este distribuită averea în societate ridică întrebări politice și normative fundamentale. La urma urmei, dreptul obiectiv este mijlocul predominant prin care democrațiile se guvernează singure; totuși legea pe care o furnizează este folosită de părțile private, deținătorii de capital, și de avocații lor, pentru a-și proteja interesele private. Conceptual, pe măsură ce codul capitalului a devenit portabil, acesta a preluat spațiul mental care a fost ocupat cândva de mâna invizibilă a pieței. Eroziunea înfiorătoare a legitimității statelor și a legilor lor în fața inegalității crescânde este un rezultat direct al acestei prejudecăți structurale care își are originea în codul juridic al capitalului. Amenințarea tot mai mare la adresa legitimității legii se poate dovedi a fi cea mai mare amenințare de care capitalul este capabil.